

Era En Lleonard de Vinci un rei dels Aragó de Nàpols?

Autor: Lluís M. Mandado i Rossell

Data de publicació: 07-01-2015

Seguint els estudis d'en Bilbeny i de l'Espejo i un parell d'articles d'En Manel Capdevila i d'En Pep Mayolas, i tenint present l'obra en clau d'Orlando Furioso, En Mandado aventura que En Lleonard de Vinci podria ser un rei de la casa dels Aragó de Nàpols

Ja fa temps que el web de Nova Història editava el treball d'En Manel Capdevila titulat el "Salconduit de Cèsar Borja a Leonardo". En aquest salconduit, En Cèsar Borja tracta En Lleonard de Vinci, de "familiar prestantíssim i dilectíssim", adjectius i tractaments fora de lògica si era un simple empleat. També hi he llegit un altre treball: "La interpretació dels mots criat i familiar, i el cas particular d'En Lleonard de Vinci", d'En Pep Mayolas, en què ens informa que, pels estudis majoritàriament fets fins ara, cal entendre que en Lleonard era un empleat a qui –això sí– es tenia en molta consideració i estimació. És la interpretació convencionalment acceptada per justificar aquesta tan expressivament escrita relació, que –repeteixo– diuen que no era de família, sinó de feina. En Mayolas ve a dir-nos que, malgrat que el tractament de familiar en aquells temps podia incloure servents i servidors, i el de criat –com manifesta el mot–, els familiars criats a casa, En Cèsar Borja està parlant d'algun parent de la seva família.

Llàstima haver de gastar tanta erudició explicant recargolaments sobre la gent que era a les cases vivint i servint en temps antics. En el nostre cas, sobre En Lleonard es fa difícil o impossible dir que va ser criat de la casa dels Borja o que hi tenia una relació diària o pròxima. I llàstima és que ens sembli als d'ara que, a la feina i altres àmbits, no som familiars havent estat criats o treballant a la mateixa casa; ni ens en podem dir, si no és en la divina evolució passada pel mite d'Adam i Eva; i s'hagi d'explicar a la ciutadania estranyada que el que diu En Cèsar Borja té un sentit diferent del més natural, gastant temps i energies. Serà l'esperit de la llengua.

Sense negar aquest ús antic, que ara sorprèn fora dels servidors de la religió, crec que no cal renunciar a explicar-ho amb l'ús que actualment encara li és propi i conserva el mot "familiar".

Des que heu fet aparèixer aquests estudis heu alterat la tranquil·litat i placidesa que tenia quan em parlaven d'aquesta personalitat tan gran, que ens fan estudiar dins d'uns inexplicables i estranys orígens boirosos. Mercès als il·lustres Bilbeny, Mayolas, Capdevila i Espejo he après (i retinc de vosaltres) que, malgrat no coincidir sempre en les vostres conclusions, maldeu per deixar clar que En Lleopard era de la Casa reial dels Aragó de Nàpols, que en tenia l'escut i que, com ara apunteu, era parent o familiar dels Borja.

L'Orland Furiós, un llibre complex

Com bé sabeu, estic intentant treure l'entrellat, o text secret, o "llibre per a lectors sobre avís i per a espavilats que saben entendre", subjacent en l'obra mestra de la literatura del renaixement italià, l'Orland Furiós d'Ariosto, patrocinat per Na Lucrècia Borja i el seu entorn i que ve a ser un recull de les coses que no es podien dir. I, gràcies a la vostra informació crec haver resolt un personatge que coincideix en els trets abans especificats, que no sabia ni qui podia representar ni què hi feia realment. Malgrat que l'estudi no és completat, si que em sembla oportú fer-vos saber algunes conclusions en les quals cada cop em refermo més, seguint el que entenc en l'Orland i, crec que també a grosso modo, en les biografies i cronologies dels personatges. Al llibre, després de veure com hom manipulà i desfèu personalitats com Colom, Cortès i Servent (entre d'altres), canviant-los nació, estament, nom, dades i dates, convertint-los en altres, quedo desorientat, però no callat, esperant els treballs restituïdors corresponents que permetin superar les suposicions i els convenciments.

A l'Orland Furiós apareix un rei (i n'hi ha molts, de reis) que es diu Sabrí, que treballa en un tema tan important en aquella època com la disputada competició per posseir el llaminer regne de Nàpols, i que és un tema que apareix després del d'En Colom –recordeu que era el tema de la conferència que vaig fer al 9è Simposi de la Descoberta Catalana d'Amèrica a Arenys de Munt–. Havent-me capbussat en aquests revoltats fulls, i en bona part per eliminació, per mi Sabrí hauria estat un rei de la dinastia catalana, però saber el que diuen aquests dos estudis tan brillants, m'ha portat a entendre fets raríssims de la corona napolitana i trobar-hi l'explicació en la personalitat d'un artista i humanista genial, però no gaire apte per fer de guerrer. És així com l'he acabat identificant amb Alfons II de Nàpols, de la dinastia dels Aragó. I no cal ser gaire complicat per veure-hi un Savi, que comença com a conseller de la monarquia de Ferran II i acaba al costat dels personatges del bàndol dels Borja, que reneguen de Ferran II.

Vegeu-ne un petit fragment en aquest sentit:

Cant XLIII. 198.

Ben l'avea il re Sobrin riconosciuto,
tosto che 'l vide col vecchio apparire;
ma volse inanzi star tacito e muto,
che porsi in avventura di fallire.
Poi ch'a notizia agli altri fu venuto
che questo era Ruggier, di cui l'ardire,
la cortesia e 'l valore alto e profondo
si facea nominar per tutto il mondo;

En la traducció d'en Bonaventura Vallespinosa, que literalitzo en les parts que crec necessàries, l'estrofa queda de la següent manera:

Sabré bé el conegué quan a la vista [literalment diu: Ben l'havia el rei Sabré reconegut]
sortí amb el vell i va a tothom mostrar-se [en tant que el veié amb el vell aparèixer]
més preferí callar que no a una trista
fallida en l'aventura allà exposar-se.
Després dels altres, fent talment revista [després que la notícia als altres fou vinguda]

Observeu com Ell es vol amagar, i un altre, valent, mereix els honors i reconeixements de la fama.

que era Roger prou varen adonar-se
de qui ardit valor i gentilesa
arreu el món la fama m'era estesa.

Un cas rar d'un rei que abdica perquè és en guerra. És un fet insòlit i, si diuen que ho fa amb deshonor, per sentir pànic o covardia, potser sí que vol desaparèixer i acabar de mantenir-se a l'ombra prop de reialeses protectores i de la mateixa sang. En aquell temps de guerrers i senyors de la guerra, actuar de forma més pròpia d'un esperit selecte, de

casa bona, amb una mentalitat més d'artista, científic o moralista que d'home d'estat i exèrcit, que normalment era el protector d'aquests, podia aconsellar amagar aquesta vergonya personal i col·lectiva de la família i de l'estament. A més, hi havia el perill que suposava una possible reclamació posterior de drets. Tanmateix, què fàcil seria de creure-ho si alguna famosa història novel·lada ho hagués inclòs a les seves fantasioses ratlles.

Si algú em demanés més precisions i detall, li demanaria que esperi que faci públics els resultats d'aquest estudi que estic acabant, bàsicament per la gran dimensió del treball i quantitat de notes, que s'han d'entendre dins del seu context. No en va l'Ariosto ens parla d'una teranyina, que si es toca un fil es mou tota, o ens parla també d'una tela que teixeix, en què cal anar seguint els diferents fils, sense perdre'ls, i en aquestes circumstàncies per entendre aquest punt se n'han d'entendre altres, abans.

Seguint aquesta tònica, hi ha dos obstacles o inconvenients a saltar per comprendre què representen els fets i personatges ocults dins dels cants orlandins, circumstàncies que compliquen la confecció i comprensió d'aquesta obra que consideraven èpica i ara en volen dir de cavalleries. Hem de veure els fets i personatges segons la seva procedència, com:

1. Obstacles literaris preexistents de la primera part feta per Boiardo, l'Orland Enamorat (que determinen molts aspectes);
2. Obstacles basats en fets reals, causats per una incomprendible –sense la influència dels estats– confusió en els fets i personatges de la meitat de mil·leni, i de la pèrdua de l'explicació dels seu contingut i significant.

El fons de la qüestió

Entre els familiars dels Borja, i en el més restringit i modern sentit del mot, irrefutablement hi ha els Aragó de Nàpols, i aquest és el motiu d'aquestes lletres: el que En Cèsar Borja diu, que en Lleonard és un seu familiar.

Na Lucrècia Borja, la germana d'En Cèsar, que és qui fa el salconduit de què parlem, va ser casada amb un Aragó napolità, l'Alfons d'Aragó, el duc de Bisceglia, qui –segons han dit els italians durant molt de temps– presumptament va ser assassinat pel mateix Cèsar Borja. Aquest príncep era fill natural d'Alfons II, rei nat més o menys, com En Lleonard, el 1448 i que regnà del 1494 al 1495. També n'era filla Sança d'Aragó, així mateix casada amb un altre germà d'En Borja, Jofré, príncep d'Schillace. És clar que En Cèsar tractava el seu dues vegades consogre de familiar, afí, proper, dilecte, i moltes més coses. Era tal el grau de compenetració entre les dues dinasties que En Cèsar havia arribat a imposar la corona reial personalment i, en tant que delegat del seu pare, el papa Alexandre VI, a Alfons II.

I no oblidem que el següent marit de Na Lucrècia Borja també serà un fill d'una Aragó de Nàpols, germana d'Alfons II. Per això, tia política quan el primer doble enllaç i sogra quan el segon. Molt havien d'escriure que s'estimaven i tenien en consideració davant tanta repetició.

Un cercle estret i selecte

Si al final resultés que En Lleonard no és Alfons II, encara podria ser el seu fill (i germanastre d'aquests casats amb els Borja) Ferran II (1469-1496), que regnà del 1495 al 1496 i que fou ajudat pel Gran Capità, En Joan Ramon Folc de Cardona, un altre personatge que el docte Pep Mayolas ha restituit, desfent el mite de Gonzalo Fernández de Córdoba. Diuen que el jove i efímer Ferran II de Nàpols –i no el confongueu amb el de Barcelona– morí sense descendència i fou succeït pel seu oncle Frederic II, el pare del duc de Calàbria, que tant coneixen a València. Amb això queda lligada a En Lleonard de Vinci i d'Aragó, una bona part de la parentela dels Borja instal·lada a Itàlia, exclosos consanguinis naturals del mateix Cèsar.

Així que encara queda lloc per a algun altre personatge ben esborrat de la història dins d'aquest estret cercle cortesà del Nàpols català, de cort florent i sembla, decadent.

I així m'ha estat explicat i confirmat per gent més preclara i més submergida en aquests temes. Em caldrà aplicar la seva llum reveladora en l'Orland, a veure què més hi pot aparèixer. Si aquesta línia de recerca prosperés –no crec que fos gaire problema–, caldria veure si el personatge tapat per Sabrí era un rei o Lleonard, l'artista, i les noves circumstàncies.

Preguntes i fets que cal escriure

A més, sorprèn el factor francès: la llarga estada d'En Lleopard a França, on morí el 1519, a la cort, s'ajusta amb el fet que Frederic II morí presoner del rei Francès a Tours el 1504. Estranyes coincidències!

Vegeu com els dos reis catalans de Nàpols, Alfons II i Ferran II, regnen poc i són atacats pels francesos, abdiquen, són fets presoners pels francesos, desatesos per Ferran II de Barcelona. Apareixen i desapareixen, un xic com modernament en algunes pel·lícules i novel·les passa de forma creïble.

I és que, havent vist tantes coincidències i presumptes incompatibilitats, no em deixa indiferent que en paral·lel a estranys destins de diferents reis de Nàpols d'aquella època, En Lleopard acabés a França i abans fos acollit per la família als estats pontificis veïns i altres d'Itàlia.

O que En Lleopard desaparegués durant uns anys, i com diu el senyor Espejo, l'haguem de trobar en un lloc de la més profunda devoció dels sobirans catalans: a Montserrat, dibuixant a partir d'aquest moment en els seus quadres la muntanya sagrada dels catalans. Fins i tot pintant per al posteriorment dispersat, saquejat i incendiat cenobi. Per al qual sembla que pintà el seu ermità "Sant Jeroni" (l'ermita d'aquest nom és un dels llocs més importants de Montserrat), que ara és al Vaticà.

I preguntareu: És que un rei que ha perdut la corona ha de canviar de personalitat? Hi ha altres reis deposats o abdicats, i no s'han fet desaparèixer, com el cas de Carles I, que no renuncia a Catalunya en contra del que hom diu oficialment; o Isabel II, d'exili sense retorn malgrat la restauració en el seu fill; o don Joan III, el comte de Barcelona i per això rei d'Espanya, sempre allunyat, boicotejat per Franco. Resulta, doncs, que sí: que se'ls altera la personalitat segons conveniència, tant en el moment dels fets com posteriorment.

També és insòlit, però no tant, que un rei jove mori sense descendència i la corona passi a un oncle. Fa estrany que passi en menys d'un any després del cas anterior i al mateix regne.

També sorprèn, i me n'ha fet adonar En Jordi Bilbeny, que ho diu sempre, que aquest personatge tan culte i refinat fos fill d'una analfabeta, i fos educat en un poble sense escola. Si això no és una tapadora, vosaltres mateixos.

I és que en aquest llibre hom hi diu coses molt interessants d'altres artistes, entre ells un que fa pensar molt i molt en el fins ara conegut com a Garcilaso de la Vega (potser En Galceran de Cardona), també trobat pel docte Mayolas, amb el típic decalatge de dates inclòs.

Sí que incideix en la nostra vida

I no oblidem que si "la Gioconda" és al Louvre, és perquè En Lleopard fou protegit pel rei de França; que si hi ha obres seves a Milà, com el "Sant Sopar", és per una princesa Aragó de Nàpols; que si el "Sant Jeroni" és al Vaticà, és perquè l'incendiari de Montserrat o el successor seu li va vendre. Ara bé, el que hem oblidat són les 7 obres d'En Lleopard (si no ho recordo malament) de la col·lecció reial catalana, que per alguna raó inexplicada atresorà Ferran II, que han desaparegut de la història, com tantes altres coses i obres catalanes. S'esfumaren els Lleonards, diuen, en l'oblidat incendi del palau reial de Madrid en temps de Felip V, el francès més castellà i malfactor de les més antiespanyoles 4 Noves Plantes. I qui pren el pèl durant anys, acaba tenint raó, si no hi fem res.

Lluís Mª Mandado i Rossell